

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра _____ психології _____

На правах рукопису

НЕКЛЕСА ІВАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ
ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра

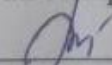
Науковий керівник:
**Пріснякова Людмила
Макарівна,**
кандидат психологічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 05.06.2023

Завідувач кафедри

(підпис)

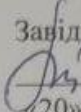
Людмила ПРИСНЯКОВА

(І'мя, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»

Кафедра психології
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Напрямок підготовки психологія 053

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри психології
 Людмила ПРИСНЯКОВА
«20» червня 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Некlesa Іван Олександрович

- Тема роботи: «Особливості емоційної компетентності випускників інтернатних закладів».
Науковий керівник роботи: Пріснякова Людмила Макарівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри.
Затверджені наказом вищого навчального закладу від «25» жовтня 2022 року № 4
- Строк подання студентом роботи: 19.06.2023
- Вихідні дані до роботи: література з проблеми досліджень, методи психологічних досліджень, математико – статистичні методи.
- Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, 2- 3 розділи, список використаних літературних джерел.
- Перелік графічного матеріалу (з точним зазначення обов'язкових схем, діаграм та ін.): ілюстрована 42 таблицями та 32 рисунками; за результатами досліджень

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ. Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження.	Грудень 2022р.	виконано

	Формулювання мети, завдання досліджень.		
2.	I Розділ. Визначення, види. Висвітлення аналізованої проблеми в дослідженнях вітчизняних та закордонних дослідників.	Лютий 2023р.	виконано
3.	II Розділ Емпіричне дослідження. Математична обробка результатів психодіагностики. Виявлення тенденцій та закономірностей	Квітень 2023 р	виконано
4.	Робота в цілому Висновки. Практичні рекомендації. Оформлення. Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	Травень 2023р.	виконано

Здобувач вищої освіти _____ Іван НЕКЛЕСА

Керівник роботи канд. псих. наук, доцент кафедри психології _____ Людмила ПРІСНЯКОВА

АНОТАЦІЯ

Некlesa I.O. Особливості емоційної компетентності випускників інтернатних закладів / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Сучасні умови людського існування характеризуються не тільки невпинною проблематизацією та інтенсифікацією психічних і фізичних навантажень, але й появою більш різноманітних можливостей для самореалізації особистості в усіх сферах її буття. Наявність великої кількості потенційних можливостей для знаходження свого місця в житті потребує від людини, надто молодій, більш осмисленого ставлення до побудови життєвих перспектив - уміння передбачувати, прогнозувати, будувати життєві плани стає обов'язковою запорукою досягнення життєвого успіху.

Актуальність роботи полягає в тому, що психологічні особливості дітей, які виховуються в дитячому будинку, будинку дитини та інтернаті, особливості їх комунікативної діяльності та емоційної сфери взаємопов'язані і визначають рівень їх емоційного інтелекту.

Предмет - особливості емоційної компетентності випускників інтернатних закладів.

Об'єкт роботи – молоді люди раннього юнацького віку з числа випускників інтернатних закладів, які навчаються в ПТУ.

Мета роботи – проаналізувати та дослідити особливості емоційного інтелекту випускників інтернатних закладів.

Практична значущість роботи визначається в тому, що результати дослідження можуть бути використані у практиці психолога в навчальних закладах, в роботі соціального працівника чи вихователя, а також можуть бути корисні в практиці психокорекції.

ABSTRACT

Neklesa I.O. Peculiarities of emotional competence of graduates of residential institutions / Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 053 "Psychology" (educational and professional program "Psychology"). VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

Modern conditions of human existence are characterized not only by the incessant problematization and intensification of mental and physical stress, but also by the emergence of more diverse opportunities for self-realization of the individual in all spheres of his existence. The presence of a large number of potential opportunities for finding one's place in life requires a more meaningful attitude from a person who is too young to build life prospects - the ability to predict, forecast, and make life plans becomes a mandatory guarantee of achieving life success.

The relevance of the work lies in the fact that the psychological characteristics of children raised in orphanages, children's homes and boarding schools, the characteristics of their communicative activity and emotional sphere are interconnected and determine the level of their emotional intelligence.

Subject - peculiarities of emotional competence of graduates of residential institutions.

The object of the work is young people of early adolescence from among the graduates of residential institutions who are studying at vocational schools.

The purpose of the work is to analyze and investigate the peculiarities of the emotional intelligence of graduates of residential institutions.

The practical significance of the work is determined by the fact that the research results can be used in the practice of a psychologist in educational institutions, in the work of a social worker or educator, and can also be useful in the practice of psychocorrection.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ПСИХОЛОГІВ ФЕНОМЕНУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ	12
1.1. Емоційний інтелект. Визначення. Особливості.....	12
1.2. Емоційна компетентність, як складова емоційного інтелекту.....	21
1.3. Особливості формування емоційної сфери в ранньому юнацькому віці	23
1.4. Особливості формування емоційної сфери випускників інтернатних закладів.....	31
Висновок до I розділу	40
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ РАНЬОГО ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	43
2.1. Мета, задачі та загальна схема емпіричного дослідження	43
2.2. Учасники дослідження	48
2.3. Методика Н. Холла на визначення рівня Емоційного Інтелекту	50
2.4. П'ятифакторний особистісний опросник МакКрає – Коста.....	63
2.5. Методика «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації»....	77
2.6. Методика «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк)	82
2.7. «Шкала самооцінки рівня тривожності» Ч. Д. Спілбергера, Ю. Л. Ханіна.....	92
Висновок до емпіричної частини	99
РОЗДІЛ III КОРЕКЦІЙНА РОБОТА	105
ВИСНОВКИ	131
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сучасні умови людського існування характеризуються не тільки невпинною проблематизацією та інтенсифікацією психічних і фізичних навантажень, але й появою більш різноманітних можливостей для самореалізації особистості в усіх сферах її буття. Наявність великої кількості потенційних можливостей для знаходження свого місця в житті потребує від людини, надто молодій, більш осмисленого ставлення до побудови життєвих перспектив - уміння передбачувати, прогнозувати, будувати життєві плани стає обов'язковою запорукою досягнення життєвого успіху. Необхідність здійснення життєвих виборів, планування, організації та здійснення життєвого шляху потребує від людини актуалізації всіх її наявних знань, умінь та здібностей. При цьому, у більшості випадків високого рівня загального інтелекту, загальної ерудованості та спеціальної професійної обізнаності виявляється недостатньо для подолання зовнішніх та внутрішніх перешкод на шляху до ефективного життєздійснення. Великої значущості набувають особистісні якості, зокрема підвищені вимоги пред'являються до тих психічних утворень, що відповідають за вміння людини керувати своїми думками, потребами та почуттями, будувати гармонійні відносини із собою та навколишніми.

Названі вміння все частіше розглядаються в межах такого феномена як емоційний інтелект, який стає все більш актуальним об'єктом психологічних досліджень.

Зазначається, що такі компоненти емоційної сфери особистості, як емоційна стійкість, емоційне саморегулювання, емоційний інтелект та емоційна компетентність, відіграють не менше значення ніж психічна, соціальна, інтелектуальна сфери. Емоційно врівноважена, емоційно компетентна особистість – це людина, яка з успіхом долає перешкоди на шляху до цілі, здатна самотивувати себе, перебуває у злагоді із собою, здатна розуміти свій емоційний світ та інших навколо, вдумливо підходити

до розв'язування життєвих труднощів, характеризується відкритістю до навколишнього світу. Життєвий шлях, який емоційно навантажений кожною миттю, який несе як емоційно позитивні переживання, так і емоційно негативні, потребує від нас емоційної розумності, емоційного самовдосконалення як засобу у досягненні успішної самореалізації особистості, відкриття та вияву власного потенціалу.

Емоційний інтелект є стресозахисним чинником, а це означає, що саме від нього буде залежати вміння переживати сильне емоційне напруження. Варто зауважити, що вміння правильно розпізнавати та керувати своїми емоціями є одним із головних показників у досягненні успішної адаптації в соціумі.

Проблема адаптації людини до мінливих умов навколишнього середовища була і залишається дуже складною. В останні роки ця проблема набула особливої актуальності у зв'язку з тим, що відбуваються масштабні зміни у політичному, економічному, соціальному та культурному житті країни.

Зростання психічного напруження, соціальна й особистісна нестабільність змушують шукати нові форми психологічної допомоги населенню, і в першу чергу - соціальних груп, які за тими чи іншими критеріями можуть бути віднесені до неблагополучних. Остання група людей більше за інших потребує психологічної підтримки - діти-сироти, підлітки, які виховуються не в сім'ях. Більшість із них діти, батьки яких живі, але позбавлені батьківських прав через різного роду обставин (алкоголізм, перебування в місцях позбавлення волі, нездатність створити необхідні умови для виховання тощо). Тим не менш батьки залишаються для дитини значущими суб'єктами протягом їх подальшого життя. І це треба враховувати при роботі з дітьми-сиротами.

Доведено, що перебування у закладах інтернатного типу, виховання поза сім'єю негативно позначається на психічному розвитку дитини, її емоційному благополуччі. Діти-сироти відрізняються низькими

комунікативними навичками, високим рівнем тривожності, агресивності та іншими емоційними розладами, а також низьким рівнем соціальної адаптації.

Узагальнений портрет таких підлітків можна описати наступним чином: інтелектуальне відставання, агресивність, невміння вступати в значимі стосунки з іншими людьми, млявість емоційних реакцій, невпевненість у собі. Для них характерна велика кількість міжособистісних контактів, але вони всі поверхневі, беземоціональні, формальні. Друзі легко замінюються іншими, якщо вони не виправдовують очікувань. Підлітку-сироті легше не відчувати прихильність до кого-небудь, чим потім переживати розрив відносин.

Емоційна сфера особистості є одним з основних особистісних утворень, без якої уявити повноцінну особистість просто неможливо. Відомо, що у даної категорії дітей, виходячи зі специфіки їх розвитку формуються особливі індивідуально-типологічні аспекти особистості. Особливості індивідуально-психологічної сфери знайшли відображення в роботах М. Ю. Кондратьєва, В. С. Мухіної, А. М. Парафіян, О. Е. Мирновой. Вивчено особливості самовизначення, роль взаємодії зі значимим дорослим у формуванні особистісного досвіду вихованців дитячого будинку, особливості самоприйняття дитини, що розвивається в сім'ї і без сім'ї, проведено аналіз формуючих середовищних умов і суб'єктивних факторів розвитку, особливостей емоційної сфери вихованців та випускників інтернатних закладів.

Беручи до уваги те, наскільки емоційна компетентність відіграє важливу роль у формуванні самостійної особистості, ми вирішили дослідити особливості розвитку емоційного інтелекту у випускників інтернатних закладів, тому, що на сьогоднішній день ця тема є недостатньо вивчена.

Актуальність роботи полягає в тому, що психологічні особливості дітей, які виховуються в дитячому будинку, будинку дитини та інтернаті, особливості їх комунікативної діяльності та емоційної сфери взаємопов'язані і визначають рівень їх емоційного інтелекту.

Предмет - особливості емоційної компетентності випускників інтернатних закладів.

Об'єкт роботи – молоді люди раннього юнацького віку з числа випускників інтернатних закладів, які навчаються в ПТУ.

Мета роботи – проаналізувати та дослідити особливості емоційного інтелекту випускників інтернатних закладів.

Згідно з метою дослідження нами було поставлено такі завдання:

- Розглянути сучасний стан вивчення феномену емоційного інтелекту;
- Вивчити особливості емоційної сфери випускників інтернатних закладів та їх вплив у формуванні емоційного інтелекту;
- Провести емпіричне дослідження з метою з'ясування особливостей емоційного інтелекту випускників інтернатних закладів;
- Здійснити підбір корекційної програми.

Методологічну та теоретичну основу склали: теорія емоційно – інтелектуальних здібностей Дж. Майєра, П. Саловея, Д. Карузо, теорія емоційної компетентності Д. Гоулмена, некогнітивна теорія емоційного інтелекту Р. Бар-Она представляють цікаві рішення багатьох теоретичних і практичних проблем емоційного інтелекту, дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій (Е. Носенко, Андрієва І.Л.), вивчення EQ як детермінант внутрішньої свободи особистості (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку (О. Філатова), дослідження адаптивних функцій та адаптаційного потенціалу емоційного інтелекту (І. Аршава, Р. Бар-Он, Люсін Д.В., Робертс Р.Д., Деревянко С.П.)

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

- в центр уваги наукового дослідження поставлено феномен формування емоційної сфери особистості та розкрито механізми їх формування; здійснено науковий аналіз змісту та сутності прихильності, емпатії, емоційного інтелекту суб'єкта й можливостей їх корекції; доведено

наявність взаємозв'язку між умовними цінностями, психологічними захистами та об'єктними відношеннями суб'єкта;

- набуло подальшого розвитку знання про особливості впливу складових елементів емоційної сфери суб'єкта на процес соціалізації підлітка.

Практична значущість роботи визначається в тому, що результати дослідження можуть бути використані у практиці психолога в навчальних закладах, в роботі соціального працівника чи вихователя, а також можуть бути корисні в практиці психокорекції. Результати й висновки дослідження дозволяють більш адекватно розуміти значущість феномену емоційної сфери особистості та її вплив на формування ідеалізованого "Я" особистості, що обумовлює соціально-перцептивні відступи від реальності.

Гіпотеза – особливості виховання дітей-сиріт в інтернатних закладах сприяють виробленню у випускників цих закладів ряду особистісних якостей та проблем емоційної сфери, які визначають їх рівень емоційного

ВИСНОВКИ

Поняття «емоційний інтелект» є багатозначним і недостатньо визначеним в сучасній психології.

У книзі «Emotional Inteligence» на матеріалах психологічних досліджень і опитувань Д. Гоулмен довів, що успіх в житті залежить не стільки від логічного інтелекту – IQ. Він заявив, що важливішу роль, ніж IQ, грає коефіцієнт EQ – емоційний показник інтелекту. Пов'язано це з тим, що контроль над власними емоціями і здатність правильно сприймати чужі почуття характеризують інтелект точніше, ніж здатність логічно мислити.

В 1990 році П. Селовей, Дж. Мейєр та Д. Карузо створили свою модель емоційного інтелекту. Вони запропонували формальне визначення емоційного інтелекту як набору здібностей, які відносяться до точної оцінки своїх та чужих емоцій, а також вираження своїх емоцій, використання емоцій і ефективного регулювання своїх та чужих емоцій. Відповідно, була висунута теорія, що емоційний інтелект складається з наступних трьох категорій здібностей:

- оцінка і вираження емоцій;
- регулювання емоцій;
- використання емоцій в мисленні та в діяльності.

Сама ідея емоційного інтелекту в тому вигляді, в якому цей термін існує зараз, зросла з поняття соціального інтелекту, яка розроблялася такими авторами, як Едуард Торндайк, Джой Гілфорд, Ганс Айзенк.

В різний час прихильники різноманітних психологічних шкіл по - своєму трактували поняття «соціальний інтелект» : як здатність вживатися з іншими людьми; як здатність мати справу з оточуючими; знання про людей; здатність легко сходитися з іншими, вміння входити в їх стан, ставити себе на місце іншого; здатність критично і правильно оцінювати почуття, настрої і мотивацію вчинків інших людей.

Найбільш відомим та успішним російським дослідником емоційного

інтелекту є Д.В. Люсін. Емоційний інтелект він запропонував визначати як здатність до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними. Це поняття містить у собі такі елементи:

- когнітивні здібності (швидкість та точність переробки емоційної інформації);
- уявлення про емоції (як про важливе джерело інформації про себе та інших людей);
- емоційність (емоційна витривалість, емоційна чутливість).

При цьому, Люсін виділяє два види емоційного інтелекту:

- внутрішньоособистісний (розуміння та управління власними емоціями);
- міжособистісний (розуміння та управління емоціями інших людей).

Емоційна компетентність пов'язана з емоційним інтелектом і заснована на ньому.

Емоційну компетентність ми розуміємо, як можливість використовувати емоційні знання і вміння у відповідності з вимогами та нормами суспільства для досягнення поставлених цілей.

Характеризуючи емоційну сферу сучасного юнацтва, дослідники (Г.Крайг, А.М.Прихожан, Ф.Райс та ін.), перш за все, відмічають її особливу уразливість, схильність до виникнення підвищеної тривожності, до депресивних станів, нейротизму, агресії тощо. Особливості емоційності осіб раннього юнацького віку виявляються також у розширенні патернів емоційних переживань, збагаченні їх палітри.

На формування емоційного інтелекту впливає розвиток таких особистісних властивостей дитини, як емоційна стійкість, позитивне ставлення до себе, відчуття внутрішнього благополуччя, висока оцінка своєї емпатії.

На розвиток цих якостей, насамперед, впливає загальна сімейна атмосфера, стосунки дитини з батьками. Емоційну компетентність можна розвинути, якщо в сім'ї обговорюються прояви почуттів і наслідки вчинків

дитини для інших людей, причини емоційних ситуацій, робляться спроби розглянути ситуацію з боку іншої людини. Висока емоційна компетентність допомагає знаходити вихід із складних ситуацій. При її зниженні зростає рівень агресивності дитини. Чим менше тривога і фрустрованість дитини, тим рівень його емоційного інтелекту вище.

Якщо ж дитина росте в умовах психічної депривації, говорити про хоча б якусь компетентність та емоційний інтелект ми не можемо.

Розвиток емоційної сфери дитини сприяє процесу соціалізації людини, становленню відносин у дорослому та дитячому середовищах.

Результати аналізу теоретичних та практичних аспектів емоційного інтелекту було виявлено, що рівень емоційного інтелекту у випускників інтернатних закладів значно відрізняється від рівня випускників загальноосвітніх шкіл. У випускників інтернатних закладів він значно нижчий, практично у всієї групи досліджуваних. Високого рівня не було виявлено.

Отримані дані дозволяють зробити висновок, що випускники інтернатних закладів мають більше проблем у розвитку емоціональної сфери, ніж їх однолітки з числа випускників загальноосвітніх шкіл, тобто ті, які росли в сім'ях.

Високий рівень емоційної нестійкості, який мають 70% опитаних з числа випускників інтернатних закладів характеризують осіб, які не можуть контролювати свої емоції і імпульсивні потяги. Їх поведінка багато в чому обумовлена ситуацією.

Вони гірше працюють в стресових ситуаціях, у яких відчують психологічну напругу. У них, як правило, занижена самооцінка, вони вразливі і в невдачах.

Ці молоді люди мають низький рівень прив'язаності, що зумовлює нездатність будувати відносини з оточуючими, низький рівень самоконтролю, високий рівень тривожності, що є індивідуальною психологічною особливістю, що виявляється в схильності до частих і

інтенсивних переживань стану тривоги, тобто переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, передчуття небезпеки. 93% молодих людей мають високий рівень напруженості. 97% мають високий рівень депресивності. Емоційна лабільність знаходиться також на високому рівні у 90% респондентів. Що говорить про те, що вони частіше довіряють своїм почуттям і інтуїції, ніж здоровому глузду, мало звертають увагу на поточні повсякденні справи і обов'язки, уникають рутинної роботи. Це емоційні, експресивні люди.

Також в ході дослідження було виявлено, що у осіб раннього юнацького віку, випускників інтернатних закладів загалом переважає низький рівень емоційної обізнаності, управління своїми емоціями, самомотивації, емпатії та управління емоціями інших, що визначає низький рівень емоційного інтелекту.

Молоді люди мають високий рівень тривожності, що є індивідуальною психологічною особливістю, яка виявляється в схильності людини до частих і інтенсивних переживань стану тривоги, тобто переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, передчуття небезпеки. Вони з тривогою очікують неприємностей, в разі невдачі легко впадають у відчай. Гірше працюють в стресових ситуаціях, у яких відчувають психологічну напругу. У них, як правило, занижена самооцінка, вони вразливі і в невдачах.

Випускники інтернатних закладів більш схильні до жорстокого стилю поведінки в конфліктних ситуаціях, з іншого боку – вони або уникають конфлікту, або приймають сторону супротивника і відмовляються від своєї позиції. І це обумовлено високим рівнем агресії, тривоги та страху. Що стосується агресії, то в даній категорії молоді вона значно підвищена, що може свідчити про те, що дана риса є стійкою рисою особистості – готовність до агресивної, деструктивної поведінки, спрямованої на нанесення фізичної або психічної шкоди іншій людині або групі. Високий рівень – 56,7%, середній – 43,3%.

Отримані дані за допомогою рангової кореляції Манна –Уїтні дозволяють нам стверджувати, що рівень тривожності, фрустрації, агресивності, ригідності серед випускників інтернатних закладів значно вище, ніж у випускників загальноосвітніх шкіл.

Це свідчить про те, що випускники інтернатних закладів живуть в стані емоційного неблагополуччя, відчутті безвихідності і відчаю, пов'язаного з передчуттям небезпеки або невдачі. Будь-яка нестабільність, порушення звичного ходу подій може привести до розвитку тривожності, проявів агресії. Вони схильні до афективних проявів поведінки, метою якої є спричинення шкоди, яка також виражається у відсталості афектних (емоційних) відгуків на об'єкти емоцій, що змінюються. Вони практично не здатні до гнучкості і зміни характеру поведінки, в зміні наміченої програми діяльності в умовах, що об'єктивно вимагають її перебудови. Релізувати якусь поставлену мету, або задовольнити якісь потреби для них дуже складно, або навіть неможливо.

Рівень ситуативної та особистісної тривожності у випускників інтернатних закладів значно вище, ніж у випускників загальноосвітніх шкіл.

Це означає, що особи раннього юнацького віку з числа випускників інтернатних закладів, мають стійку індивідуальну характеристику, яка відображає схильність суб'єкта до тривоги і передбачає наявність у нього тенденції сприймати досить широкий спектр ситуацій як загрозливі, відповідаючи на кожен з них певною реакцією. Як схильність, особистісна тривожність активізується при сприйнятті певних стимулів, що розцінюються молодими людьми як небезпечні для самооцінки, самоповаги. За показниками ситуативної, або реактивної тривожності, вони знаходяться в стані, що характеризується суб'єктивно пережитими емоціями: напругою, занепокоєнням, заклопотаністю, нервозністю.

Отже, звертаючи увагу на вище зазначені результати, ми бачимо, що емоційний стан випускників інтернатних закладів виглядає не позитивно. Дуже високі показники агресії, експресії, напруженості та депресії. Що, в свою чергу дає нам наступну картину - молоді люди, які випустились із

закладів інтернатного типу знаходяться, здебільшого в стані високої напруги, звідки витікає агресія та експресія, адже аби змінити постійний стан напруженості молоді люди прибігають до агресії, яку проявляють експресивно.

Таким чином, аналізуючи результати емпіричного дослідження, ми стверджуємо, що у випускників інтернатних закладів високий рівень тривожності, напруженості, депресивності, самокритики, емоційної лабільності, і навпаки, низький інтегративний рівень емоційного інтелекту, що дозволяє нам зробити твердження, що спостерігається взаємозв'язок між рівнем тривожності та рівнем емоційного інтелекту тобто високий рівень тривожності є визначальним фактором рівня емоційного інтелекту.

А так як на рівень тривоги впливають фактори, зумовлені впливом деприваційного синдрому, характерні риси якого, як ми бачимо, це - тривожність, депресія, страх, інтелектуальні розлади, ми, виходячи з вище сказаного про проведену роботу можемо зробити такі висновки - гіпотеза, яку ми висували на початку дослідження, нами підтверджена - формування емоційного інтелекту напряму залежить від форми виховання та умов зростання дитини.

Отже, ми бачимо, що психічний і особистісний розвиток дітей - сиріт носить специфічний характер. Всі особливості їх розвитку визначаються тими умовами, в яких живе дитина. Найбільш значущими з них є психічна депривація, відсутність близької дорослої людини, яка б беззастережно приймала і любила дитину, негативне ставлення до цих дітей з боку соціуму. Все це призводить до формування агресивної, невпевненої в собі особи, яка захищається від зовнішнього світу, а не взаємодіє з ним.

Існують об'єктивні показники низького емоційного інтелекту випускників інтернатних закладів, а отже, і соціальної компетентності, що зумовлює дуже великі труднощі при входженні їх у доросле життя і адаптації в суспільство після виходу їх зі стін закладу.

Корекційна робота була направлена на те, щоб перш за все, знизити рівень тривожності у учасників.

За час корекційної роботи було помітно, що при наявності індивідуальної зацікавленості, можливості проговорити в безпечній обстановці свої почуття, а також правильно побудованої групової роботи, молоді люди виявляли дуже позитивні результати.

З усього вищесказаного випливає, що в роботі з випускниками інтернатних установ увага повинна приділятися розвитку у них адаптивних навичок, які допомагають найбільш безболісно влитися в соціум, і формування емоційного інтелекту грає в цьому дуже велику роль.

Розвиток емоційного інтелекту сприятиме їхньому професійному становленню й особистісному вдосконаленню, актуалізації адаптивних здібностей, збереженню здоров'я, гармонійному функціонуванню у соціумі, життєвим досягненням.